

פניני הדרה היומי

לקט פנינים יקרים ונחמדים על סדר הדרה היומי

פסחים קיג-קיט | פרשת ויקרא | גליון מס' 63

דף קיג.

ולא תעקר ככא וכו' - וכתב רש"י: שן ממש משום חולי. וברשב"ם כתב: שן ממש ומשום חולי שסופו תרפא ע"כ. ונראה כאן ענין חדש, דאין לעקור שן משום מחלת השן, דבלא"ה תתרפא מאליה, וא"כ חבל על כל הטורח והכאבים שיש בעקירת השן

ובספר זרע חיים (סי' ל' אות ג') מביא מספר בית ישראל לאדמו"ר ממטרסדורף ח"ח (סימן צב) שהיה חושש בשיניו כל ימיו וכו' אבל סירב להוציאן מחמת הגמ' כאן ואמרינן בב"ק (סה א) מה לי קטלא כולא מה לי קטלא פלגא. ואמר שהמוציא שיניו הרי הוא מת לחצאין, ושכן נהג הגאון בעל כתב סופר זצ"ל שלא היה מוציא שיניו, וכו'.

וכן הביא שם מספר אשכבתא דרבי (ד' קמ"ט ע"ב) שהגאון בעל קהלות יעקב זצ"ל הקפיד שלא לעקור שינים מכח הגמ' כאן ע"ש. וכתב עוד בזרע חיים שם לפרש את הגמ' כאן, שיש מניעה מלעקור שן שזהו משום שבעקירתן יש לחוש שיתקצרו חייו וימעטו מזונותיו, וכתב זאת עפ"ד המעיל צדקה (סימן תרסו) בשם ספר תולדות אדם דמי שהשיניים שלו נרקבות חייו קצרים, לפי דכשיעור המועט שיחיה כך חוזק שיניו, ושאפשר שסוד זה מה שגילו רז"ל בנדה (סה) כיון שניתקו שיניו של אדם נתמעטו מזונותיו, והיינו משום שמתקצרים חייו ואין לו צורך במזונות ע"כ.

ומצאתי כעת בס' לקט יושר (חלק ב, יורה דעה עמוד טו ענין ד) שכתב: וזכורני שפ"א שאמר לגוי ליטול אחד משיניו מתוך פיו, ואמרת לי לו הא אמרי שאין לעשות רפואה לשיניים, והשיב לי שבלאה"כ היה נופל בתוך יום או ימים.

דף קיג:

תנו רבנן: שלשה חייהן אינם חיים: הרחמנין, והרתחנין, ואניני הדעת. ואמר רב יוסף: כולהו

איתנהו בי - ובאמת מצינו נמי שרב יוסף אגב הדעת בגמ' בסוכה כט. שם איתא: אביי הוה קא יתיב קמיה דרב יוסף במטללתא נשב זיקא קא מייתי ציבوتא. אמר להו רב יוסף: פנו לי מאני מהכא. - אמר ליה אביי: והא תנן משתסרח המקפה! - אמר ליה: לדידי, כיון דאנינא דעתאי - כמי שתסרח המקפה דמי לי.

וכן מצינו בבבא בתרא דף כג. דאיתא התם שאמר רב יוסף הני העורבים לדידי דאנינא דעתאי, כי קוטרא ובית הכסא דמו לי. וכתב שם הנימוקי יוסף: רב יוסף הוה איסטניס כדאמרינן בערבי פסחים (דף קיג ב) ג' חייהם אינם חיים הרחמנים והרתחנים ואניני הדעת ואמר רב יוסף כולהו איתנייהו בי ומהא שמעינן שכל מי שידוע שאינו יכול לסבול נזק אחד מן הנזקין אף על פי שאין שאר בני אדם מקפידים עליו כ"כ אין לו חזקה ולא אמרו קוטרא ובית הכסא אלא מפני שידוע שאין הדעת סובלתן והא דאמרינן הכא ומפסדי לתאלי לומר שהיו מכניסין חוטמיהם בפירות ומאיס ליה טפי אבל אין הכא נמי דבלאו הכי אי הוה מאיס ליה ביותר פועל ההקזה דלא הוה מהניא להו חזקה. ועיין נמי בתוס' בב"ב שם.

דף קיד.

שהיין גורם לקידוש שיאמר וכו' - וברש"י וברשב"ם כתבו: שאם אין לו יין או פת אינו מקדש ע"כ. ובהגהות הגאון היעב"ץ ז"ל כתב: ג"ל שאם אין לו פת ויש לו שאר מאכלים מקדש עליהם, שסעודה קרויה לחם בכ"מ, וכל דבר שסועד לחמו הוא, היכא דלא אפשר בפת, וה"ה להבדלה עכ"ל.

וכתב על כך בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' מ אות כה): ודאי הוא חדוש גדול, דאף שסברתו נכונה לענין שכל מאכל נחשב סעודת שבת לענין ליאסר לאכול בלא קידוש. מ"מ לא מצינו לענין קידוש על זה. וכמדומני שרק בהגהות הריעב"ץ נמצא זה ולא

בשום ספר מספרי רבותינו, וגם הריעב"ץ עצמו לא הזכיר לו לאכול פת והוא נמצא בביה"ח שאין שם מי שיעשה קדוש על יין או פת... אלא יאכל בלא קידוש.. ויותר משמע שהוא הוספה מאיזה תלמיד טועה כמו שתיבות וה"ה להבדלה הוא טעות, שהרי אפילו על פת אין מבדילין. וא"כ הרי ודאי לא כתב זה הריעב"ץ כמו כן מסתבר שכולו לא כתב זה וצ"ע עכ"ל.

ובקובץ בית אהרן וישראל (שנה כ"א גליון א' ע' קנ): ציינו שהגריעב"ץ העתיק את הגהתו זו לחיבורו "קולן של סופרים", שגם הוא מונח לעינינו בעצם כתיבת ידו, ושם נאמר בזה"ל: פירש"י סד"ה שהיין, או פת, אינו מקדש. ונ"ל אם אין לו פת ויש לו ש[אר] מאכלים מקדש עליהם, שהסעודה קרויה לחם בכל מקום, וכל דבר שאדם סועד לחמו הוא, היכא דלא אפשר ליה בפת. והוא הדין לחולה עכ"ל. ונמצאנו למדים: [א] שאין זה הגהה מתלמיד טועה, [ב] נוסח ההגהה הנדפס בש"ס מוטעה בשגגת המעתיקים; הגריעב"ץ לא כתב בה את הדברים התמוהים "וה"ה להבדלה", אלא "וה"ה לחולה!" ע"כ.

דף קטז.

רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן וכו'- וכתב בזה הר"ן, "כלומר לא יצא ידי חובתו כראוי, אבל לא יצא ידי חובתו כלל לא קאמר, ודכוותה בסוכה (כח א) א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך. לאו דוקא, דהא לא הוי טעמא דההיא אלא משום דילמא אתי לאמשוכי בתר שולחנו וכל היכא דלא אימשך לא סגי דלא יצא. אלא ודאי כדאמר".

ושנה דבריו שם במשנה בסוכה (שם): "אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימך, לאו דוקא, דהא מדרבנן הוא דמיתסר שמא ימשך אחר שולחנו, אלא הכי קאמר לא קיימת מצות סוכה כראוי, וכרצון חכמים, וכדתנן בפרק ע"פ (קטז א) כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו כלומר שלא קיים מצותן כראוי".

ולא כן ס"ל לתוס' בסוכה (ג א) סוף ד"ה דאמר לך שכתבו "ודקאמרי לא קיימת מצות סוכה מימך דאפילו מדאורייתא לא קיים" עיין שם כל דבריהם. נמצאנו למדים דנחלקו התוס' והר"ן באחד שקיים מצוה דאורייתא בלי התנאים והגדרים ששמו חז"ל במצוה, להר"ן על כל פנים מדאורייתא יוצא, אלא שלא יצא כראוי וכתקנת חכמים, ולהתוס' לא יצא מדאורייתא ג"כ.

דף קטז:

אמר רב אחא בר יעקב סומא פטור מלומר הגדה וכו' איני והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף וכו'- החקרי לב (או"ח סמ"ח) הוכיח מכאן דגם המחויב בכל המצוות ופטור ממצוה אחת אין לו דין ערבות באותה המצוה שפטור ממנה, דאל"ה הא שפיר אפשר"ל דאע"ג דסומא פטור מהגדה מ"מ הוציא את האחרים מדין ערבות. והחקרי לב תמה מכאן על המוצל מאש (סי"ב) שנסתפק אם הפטור מן מצוה אחת עדיין בכל ערבות איתיה והדר פשט דודאי איתיה בכלל ערבות, דהיתכן לומר דישאלים אינן בכלל ערבות למצות שנצטוו רק הכהנים ע"ש.

דף קטו.

אמרו עליו על הלל שהיה כורכן בב"א ואוכלן שנא' על מצות ומרורים יאכלוהו- כתב החתם סופר (שו"ת או"ח סי' ק"מ) דיש לדקדק אמאי אייתי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו הכתוב בפרשת בהעלתך בפסח שני, ואמאי לא מייתי קרא דפרשת בא ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו.

ותירץ דבפסח ראשון נאמר עיקר מצות האכילה על הקרבן ועל מצות, ורק המרור טפל, וכדכתיב על מרורים יאכלוהו, אמנם בפסח שני גם המצה טפלה לפסח וכדכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו, ואם אינו אוכל פסח שני אינו צריך לאכול לא מצה ולא מרור, וע"כ רבותא קמ"ל דאפילו ב' טפלים (מצה ומרור) אינם מבטלים כזית אחד של פסח, שהוא עיקר טפי, דמ"מ גם מצה ומרור מצות נקראים, ואין מצות מבטלות זו את זו. (וע"ע מש"כ בזה הרש"ש).

דף קטו:

נטל ידיו בטיבול ראשון- כתב הט"ז (תע"ג סק"ו) מכאן יש תוכחת מגולה לאותן שאין נזהרין בכל השנה ליטול קודם שיאכל דבר שטיבולו במשקה דמה נשתנה הלילה הזה מכל הימים שבשנה. ואם בא לטהר עצמו טפי בלילה זה, הו"ל להזהר עכ"פ בעשרת ימי תשובה שנהרין כו"ע לאכול פת של

והתורה תמימה (שמות פרק כג הערה א) כתב דשייכות עונש ההשלכה לכלבים לענין זה י"ל ע"פ מ"ד בתענית ח' א' על הפסוק בקהלת מה יתרון לבעל הלשון, ופירש"י מי הוא בעל הלשון זה המספר לה"ר, והכלב דרכו לחרוץ לשון כמש"כ (פ' בא) לא יחרץ כלב לשונו, ומכוון הענין להשליכו לכלבים, כלומר לזה שאחז במדותיו. וע"פ זה יש לפרש מ"ש במ"ר פ' וישב על הפסוק ויתנכלו אותו להמיתו, אמרו נססה בו את הכלבים, ואינו מבואר מה ראו לענשו בעונש זה דוקא, אך ע"פ המבואר במ"ר שם שחשבו את יוסף למספר לשון הרע, והיינו בעל הלשון, אמרו לנהוג בו מדה כנגד מדה, כמבואר.

עוד נציין שבס' חשוקי חמד (מכות דף כג) כתב לשאל: מתי קורה שאדם רואה כלבים מסבבים מת, ואינו מבטל ק"ש ותפילה כדי לגרשם?

תשובה. נאמר במסכת מכות דף כג ע"א וכל המעיד עדות שקר, ראוי להשליכו לכלבים. ופירש המאירי, ראוי להשליכו אחר מיתתו לכלבים, שכל כיוצא בזה אינו בצורת האדם העצמית, ואינו ראוי להקרא אדם אחר המות, נמשל כבהמות נדמה, עכ"ל. ובשאלות (פרשת יתרו שאילתא נה) כתוב: כל המעיד עדות שקר אין צריכים לקברו. ובטעם העונש כתב במהרש"א, דהוא לפי שאין הקדוש ברוך הוא מקפח שכר כל בריה (פסחים ק"ח) ובשמות (יא ז) נאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, שאפילו כלב הזה שאינו בן דעת לא יחרץ לשונו, וזה האיש החורץ לשונו לדבר בחברו ישראל וכו', ראוי להשליכו לכלבים, עכ"ל. ואם כן בענינו, כאשר כלבים עוטים על אותו מעיד שקר, אולי לא ראוי לגרשם מלקבל את המגיע להם.

ויעוין בחכמת שלמה (או"ח סימן שיא ס"א בגליון השו"ע) שכתב: וז"ל: הנה מלשון הפוסקים משמע דכל מת מותר לטלטלו מפני הדליקה או בזיון אחר. אך הנה במדרש רבה (ויקרא פ"ה אות ו) נאמר אמר ר' אייבו מעשה בטבח אחד בצפורי, שהיה מאכיל טריפות ונבילות לישראל... ונפל ומת, התחילו הכלבים מלקקים דמו, אתון ושיילין לר"ח מהו לאעבריה יתיה מן קדמיהון... זה שהיה גוזל הכלבים ומאכיל נבילות וטריפות מלפניהם וכו', אם כן מוכח משם דברשע המאכיל טריפות וכדומה, אין לחלל שבת ויוכ"פ עבורו לטלטלו משום בזיון, ובע"כ מיירי ע"י כיכר או תינוק, דבלא ככר ותינוק אף לאדם כשר אסור, ואעפ"כ אסור לטלטלו, ומוכח דברשע לא חיישינן לבזיון שלו, עכ"ל.

ויעוין עוד בהגהות אשרי (חולין פ"ז סימן טז) שלמד מדברי המדרש שהמוכר טריפות בחזקת כשרות, ומת קודם שעשה תשובה, אסור להתעסק בקבורתו,

ועיין עוד בדגול מרבבה או"ח סי' רע"א ובספרו ברכות דף כ' ודף מ"ח ושו"ת הגרעק"א ח"א סי' ז' בענין ערבות בנשים, במצות שמחוייבות בהם ואינן מחוייבות בהן.

מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף כו' - במעשה רב איתא דכן נהג הגר"א להגיד בעצמו את הגדה והוציא את האחרים, וביאר העמודי אור [נדפס בתחילת הגדה עם פי' מלבי"ם] דאע"ג דמבואר באו"ח סי' קפ"ג ס"ג לענין ברכת המזון בזימון דאע"ג דמדינא המברך מוציא את שאר המסובין מ"מ נכון שכל אחד יאמר בלחש עם המזמן שמא לא ידקדק לשמוע יפה, שאני הכא לענין הגדה של פסח דאידי דחביבא מפני הנס יהבי דעתייהו ושמע, וכדאיתא כיו"ב [ברפ"ג דמגילה] לענין תרי קלי דנשמעין במגילה דחביבא להו מפני הנס. עוד תירץ דשאני ברכת המזון דאם לא ישמע בקצתה, דהיינו בשם או במלכות וכל המעכב בברכות, לא יצא ידי חובתו, אבל הגדה דהיינו מצות סיפור יציאת מצרים יוצאין אף בקצתה, והא ודאי דשמעי מקצת הדברים.

דף ק"ח.

ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: כל המספר לשון הרע, וכל המקבל לשון הרע, וכל המעיד עדות שקר בחבירו ראוי להשליכו לכלבים - בטעם הדבר ביאר החפץ חיים (שמירת הלשון חלק ב פרק יד) שפשוטו הוא, כי דרכו של כלב תמיד להגביה קולו ולהבעית, ולפעמים גם לנשוך למי שעובר לפניו, אפילו אם אותו האיש הולך לפי תומו. כן דרך בעל לשה"ר, לקלקל בקולו על הכל, על כולם הוא מוצא עוולות ומבזה אותם. ועל כן ראוי הוא שיושלך לפני הכלבים ויבעיתוהו וינשכוהו כמדתו.

ומהר"ל מפראג כתב עוד טעם, כי הכלבים היו שומרים את עצמם בעת הצורך מלחרוץ לשונם, כמו שכתוב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. והוא אשר חלק לו ה' בינה ודעת, לא יוכל לעצור את יצרו מזה, ועל כן הוא גרוע מזה.

ובעל ספר חרדים בפרק ז' כתב בשם המקובלים, שלפעמים מענישים אותו למעלה שמגלגלים נשמתו בכלב. וזה רמז מה שאמרו ראוי להשליכו לכלבים עיין שם. עכ"ד הח"ח. [וכן החיד"א בספרו פתח עינים כתב: להשליכו לכלבים - אפשר במ"ש המקובלים דהמספר לשון הרע מגביר קליפת הכלבים שנקרא חצי"ר ואח"ך יתגלגל בכלב. וכיון שכן הן בעודנו חי ראוי להשליכו לכלבים דשולטת עליו קליפת הכלבים ומתגלגל בכלב ועוד הארכתי בזה בעניותי במקומו].

ואפילו כלבים אוכלים את בשרו ולוקקין דמו אסור להבריחם מעליו, [ויעוין במה שדנו בדבריו בדברי מלכיאל (ח"ה סימן קמ) ובתורה תמימה שמות (פרק כב הערה רמד) ובציץ אליעזר (ח"י סימן מא פ"ב)], ולכאורה יש ללמוד משם שה"ה בענינו. אלא שלמעשה יתכן שאין ללמוד לענינו, מפני שהחכמת שלמה עצמו העיר שאין למדין הלכה מפי מדרש, וכתב שכל זה דוקא היכי שהמדרש דורש דרך הלכה, אבל היכי דהוי מעשה ממש, ואין מוכח בש"ס להיפך, ודאי למדין ממנו הלכה, כיון דמפורש שם דהורה כן למעשה, יעו"ש. ואם כן י"ל דהיינו דוקא בנידון של המאכיל טרפות, דבמדרש נאמר שעשו כן הלכה למעשה, משא"כ בנידונו, שנוסח הדרשה היא רק שראוי להשליכו לכלבים, אבל לא נאמרה כאן הלכה למעשה שיש לעשות כן, אולי אין ללמוד מכאן שלא לשמור על כבוד הנפטר, וצ"ע.

דף קיט:

עמיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, לאחר שאוכלין ושותין נותנין לו לאברהם אבינו כוס של ברכה לברך ואומר להן איני מברך וכו', אומר לו לדוד טול וברך וכו' - החכם צבי (סי' קס"ח) נשאל אם המברך ברכת המזון צריך להחזיק את הכוס, או גם כשאחר מחזיק את הכוס עבורו שפיר דמי.

והשיב החכם צבי דאין נכון לעשות כן, אלא המברך יחזיק הכוס בעצמו, והוכיח כן גם מסוגין דאי ס"ד דיכול אחד להחזיק את הכוס ואחר מברך הו"ל לאברהם לקבל את הכוס ויתן לברך למי שראוי לכך, וסיים אף על גב דיש לדחות, פשטן של דברים הכי הוון.

<<<<>>>>

הודעה חשובה ודחופה

לאחר שזיכנו ה' להקים את הכולל הייחודי 'בית מדרש גבוה לכהנים' - והוא כולל ערב וכולל יום שישי לכהנים להכניס לעבודת בית מקדשנו שיבנה במהרה בימינו כרצון אדיר חפצו של מרן הח"ח זיע"א שהרבה לעורר ע"כ בספריו ובמכתביו - ואשר נוסד ע"י מאות אנשים אשר נתנו הו"ק של 10 נ"ח לקיומו והחזקתו. [ועדיין זקוקים אנו לעוד הוראות קבע - וניתן לתרום דרך מכשירי נדרים עבור בית מדרש גבוה לכהנים]. כעת שאיפתנו להקים כולל יום שלם לכהנים, כל מי שיוכל לסייע בדבר גדול ונשגב זה למען בית ה' אלוקינו הן בעצה והן בממון שכרו רב למאוד - פנו כעת למס' הטל: 0504166339 או במייל 0504166339@gmail.com

דף קיח:

א"ל רבש"ע יש עבד שתובע את רבו א"ל נחל קישון יהא לי ערב וכו' א"ל הקדוש ברוך הוא לנחל קישון לך והשלם ערבונך וכו' - חידוש מעניין כתב הגאון רבי שלום שבדרון זצ"ל (במאמר "השכל וידע אותי" בתחילת דעת תורה ח"א) דבא דין תורה לפני המהרש"ם שהיה מעשה במושל גוי שביקש מראובן להלוות לו סכום כסף גדול, וראובן שידע כמה צרות יוכל להביא על עצמו בזה, ביקש משמעון שילוח הוא להמושל, וגם שמעון סירב, ואמר שאינו רוצה להתעסק עם אותו המושל שידו תקיפה ולא יכול לתובעו כשיגיע זמן הפרעון. ואמר ראובן לשמעון שבכל זאת ילונו, והוא ראובן יקבל ערבות על הלואה זו, וכן עשו. כשהגיע זמן הפרעון בא שמעון אל ראובן הערב ותבע את כספו, ויען לו ראובן לא קבלתי עלי להיות ערב קבלן, וע"כ איני משלם לך עד שתתבע בתחלה מהמושל, ורק אז אשלם לך. ושמעון טוען כנגדו הרי אני לא רציתי להתעסק עם המושל, ופרשתי כוונתך שאתה ערב קבלן.

והשיב המהרש"ם דיש מקום לומר דהדין עם שמעון, אף על גב שברור שראובן לא אמר בפירוש

גליון זה יוצא לאור ע"י 'שיעור הדף היומי' בביהמ"ד אהל תורה רח' הרב יוסף קארו 4 ביתר. מידי ערב נמסר שיעור בצורה רהוטה ובהירה בשעה 7.00 בערב - שמעו ותחי נפשכם.

כמו"כ מתקיים שיעור 'למאחרי שבת' בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 בשעה 10.35 בערב. ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון במס' 03-6171111 להקיש 7* ואז קוד 66339* שלווחה 6

ניתן לקבל גליון זה ע"י בקשה למייל: K0504166339@gmail.com

ניתן לקבל גם את הגליון היוצא ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים' ללימוד הלכות עבודת ביהמ"ק.